

УДК 338.22 (045)

СВІТОВИЙ ДОСВІД АДВОКАТУВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В. Клименко¹, Г. Лозова²

¹Національний авіаційний університет
03058, м. Київ, пр. Космонавта Комарова, 1

²Київський національний університет імені Тараса Шевченка
01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60

В роботі визначено основні світові тенденції розвитку адвокатування конкуренції, проаналізовано прогресивну міжнародну практику у сфері адвокатування конкуренції (на прикладі США, Мексики, ПАР), досліджено особливості адвокатування конкуренції в країнах з посттрансформаційною економікою (на прикладі Росії, Польщі та Молдови).

Ключові слова: адвокатування конкуренції, Антимонопольний комітет України, економічна конкуренція, конкурентна політика, конкурентна культура.

Вступ. Адвокатування конкуренції (далі – АК) є відносно новим напрямом конкурентної політики держави, який в розвинених країнах почав формуватися у 70-х роках ХХ ст. Якщо в країнах з розвинутою економікою до питань АК підійшли поступово – після більш ніж столітнього періоду формування антимонопольного і конкурентного законодавства, то в країнах з посттрансформаційною економікою формування засад конкурентної політики почалося після набуття ними незалежності і переходу до ринкових методів господарювання. Спочатку конкурентна політика була побудована на механізмах примусу, реалізовувалась лише через виявлення і боротьбу з порушеннями законодавства, її об'єктами виступали в основному господарюючі суб'єкти. Впровадження в практику діяльності антимонопольних/конкурентних відомств механізмів АК відбулося з лагом у 10-15 років.

Питанням адвокатування конкуренції присвячені насамперед публікації Робочої групи з адвокатування Міжнародної конкурентної мережі (далі - МКМ), доповіді учасників Конференції з конкуренції під егідою БРІК, що відбулася у вересні 2009 р. в м. Казань (зокрема, В.Кераре, М.Пандея, М.Скrobiщ), праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: С.Авдашевої, А.Вознюка, І.Дахно, І.Князевої, О.Лукашенко, Г.Філюк, А.Шастітко та ін.

Постановка завдання. Нині АК в країнах з посттрансформаційною економікою заслуговує певної критики. Конкурентні/антимонопольні відомства повинні бути більш активними в цьому питанні за відомства в розвинених країнах. Необхідно звернути увагу на області здійснення АК: потрібно визначити найбільш економічно важливі та значущі для розвитку країни. При цьому конкурентні/антимонопольні відомства повинні застосовувати ті дії, щодо яких вони мають достатню впевненість в успіху.

Метою дослідження є визначення основних тенденцій розвитку адвокатування конкуренції в світі, аналіз прогресивної міжнародної практики у сфері адвокатування конкуренції (на прикладі США, Мексики та ПАР), а також дослідження особливостей адвокатування конкуренції в країнах з посттрансформаційною економікою (зокрема, в Росії, Польщі та Молдові).

Результати. Світова практика виділяє такі базові напрями АК для країн, що розвиваються, і країн з трансформаційною економікою:

- планування приватизації;
- формування законодавства, державної політики та здійснення регулювання;
- створення і розвиток конкурентної культури [1].

Аспекти сприяння розвитку конкурентної культури за рахунок АК можуть включати: опублікування рішень конкурентного відомства; публікацію довідкових видань та інформаційних буклетів для широкої громадськості; публікацію досліджень ринку та технічних статей; регулярні зв'язки з пресою та широкою громадськістю; розповсюдження обізнаності про роль конкурентної політики та розвитку конкуренції за допомогою семінарів та конференцій [2].

Вивчення публікацій Робочої групи з адвокатування МКМ дозволяє виділити такі основні тенденції в розвитку АК:

1) посилення активності національних антимонопольних/конкурентних відомств в адвокатуванні конкуренції та створення міжнародних формальних і неформальних урядових організацій, які займаються питаннями АК;

2) міжнародне співробітництво у сфері АК та обмін досвідом через проведення конференцій, телесемінарів, публікацію інформації та статей на веб-сайтах;

3) активне використання та постійне оновлення інструментарію АК анти монопольними/конкурентними відомствами розвинених країн (зокрема, проведення тематичних досліджень, вивчення конкретних ситуацій щодо застосування інструментів АК), оцінювання ефективності АК, проникнення принципів конкуренції в урядові політичні рішення [3];

4) поступове включення інструментів АК в практичну діяльність анти монопольних/конкурентних відомств країн, що розвиваються, та країн з посттрансформаційною економікою;

5) формування та розвиток конкурентної культури всередині суспільства [4];

6) визнання ключової ролі конкуренції як рушійної сили економічного зростання та інноваційної діяльності [5].

З точки зору ефективності реалізації заходів з адвокатування конкуренції цікавим є досвід таких країн як Сполучені Штати Америки, Мексиканські Сполучені Штати (далі – Мексика) та Південно-Африканська Республіка (далі – ПАР), оскільки саме ці країни були відзначені на конференції МКМ в Гаазі у травні 2011 року як такі, що зробили великий крок і досягли значних успіхів у розвитку адвокатування конкуренції за останні роки [3].

Адвокатуванням конкуренції в США займається Федеральна торговельна комісія (далі – ФТК), яка розробляє та затверджує власну Програму з адвокатування конкуренції, що охоплює роботу з усіма цільовими групами, але акцент, на нашу думку, зроблено на захисті прав споживачів і роботу з урядом та урядовими організаціями. Комісією проводяться різноманітні відкриті заходи для громадськості, в тому числі, формальні слухання, конференції та семінари, що спрямовані на об'єднання уряду і бізнесових кіл для обговорення актуальних тем у конкурентній політиці та у сфері захисту прав споживачів [6].

Викликає інтерес методика оцінки ефективності роботи ФТК з АК, яка включає оцінку очікуваної діяльності (коли намагаються оцінити вплив заходів з АК перед тим як його результати будуть відомі); і фактичної (коли оцінюється вплив заходів з адвокатування після того, як його результати відомі). Оцінювання діяльності ФТК з адвокатування передбачає встановлення цілей оцінювання та вибір методології для визначення ефективності заходів з адвокатування конкуренції. Комісією обираються різні інструменти для оцінки ефективності проведених заходів з адвокатування конкуренції. Найчастіше ними є: огляд цільової аудиторії; опитування громадської думки; оцінки незалежних експертів; визначення кількості законодавчих ініціатив внаслідок реалізованих заходів з адвокатування конкуренції; повнота медіа-охоплення та представлення заходів з адвокатування в мережі Інтернет тощо.

ФТК є не лише національним суб'єктом АК, але й активно займається адвокатуванням на міжнародному рівні шляхом надання обґрунтованих методичних рекомендацій і технічних консультацій урядам іноземних держав та міжнародним організаціям. Спостерігається позитивна тенденція щодо участі ФТК у міжнародних організаціях, також зростає її взаємодія з державною владою Китаю, Індії, Мексики і Бразилії. ФТК бере участь у діяльності міжнародних конкурентних організацій, займається розробкою міжнародної конкурентної ринкової моделі, яка фокусується на максимізації споживчої вигоди, надає технічну допомогу новоутвореним конкурентним відомствам інших країн. Цікаво, що даний аспект міжнародної діяльності ФТК оцінюється за двома показниками: можливість використання існуючих контактів з міжнародними партнерами і встановлення достатньої кількості реалізованих заходів, що посилюють вплив ФТК на формування міжнародної політики в цілому.

На відміну від США, де антимонопольне регулювання, як і адвокатування конкуренції мають давні традиції, Федеральна комісія з конкуренції у Мексиці (далі - ФКК) була створена у 1992 році після прийняття Федерального закону про економічну конкуренцію. Це було необхідно для приєднання країни до Угоди про Вільну Північноамериканську торгівлю з США і Канадою. До 80-х років ХХ ст. мексиканська економіка була сильно централізована через політику етатизму, тому завданнями ФКК були захист конкуренції і забезпечення вільного доступу на ринки. Відтоді ФКК стала сильним і активним державним органом, роль якого у формуванні державної політики постійно зростає.

Проведена у Мексиці реформа конкурентного законодавства передбачала внесення низки поправок в нормативні акти, метою яких було посилення оперативного впливу ФКК, збільшення грошових та інших санкцій за антиконкурентну поведінку, включаючи вилучення активів як винятковий захід. Слід відмітити, що прийняті поправки мали позитивний ефект, оскільки дозволили включити принципи конкуренції в нормотворчу діяльність та в політику державного планування, посиливши імперативний характер висновків ФКК щодо дій уряду в регульованих секторах, а також надавши Комісії повноваження розслідувати обмеження внутрішньої торгівлі.

Водночас, ФКК було видано Висновки і Загальні рекомендації в шести основних регульованих секторах мексиканської економіки, зокрема в пенсійній системі, секторі роздрібних банківських послуг, секторі телекомунікацій і телерадіомовлення, енергетиці та повітряному транспорті. Успішне адвокатування в Мексиці швидко дало істотні результати. Зокрема, у пенсійній системі ліквідували комісію з платежів, що дозволило заощадити 688,7 мільйонів песо для учасників, а це переважно прості

громадяни. У сфері телекомунікацій відбулась технологічна конвергенція, яка призвела до утворення ціни потрійного пакету, знизилася ціна на послуги телерадіомовлення для кінцевого споживача. У сфері авіаперевезень було надано дозвіл на зниження цін на внутрішні перельоти, що дало змогу бюджетним авіалініям, починаючи з 2005 року і до 2011 року збільшити пасажиропотік з 19 до 25 мільйонів людей. І від цього знову ж таки виграли кінцеві споживачі. В результаті реформ створилися умови для введення прозорих «правил гри» в сфері конкуренції, штрафи та грошові санкції знизилася до 10% виручки від реалізації і менше, зменшилися випадки рейдерства, стали проводитись застережні заходи та слухання. Ці кроки ФКК супроводжувалися широким висвітленням в ЗМІ, що значно покращило імідж конкурентного відомства в очах суспільства і зробило зрозумілою мету конкурентної політики в країні для простих громадян [3].

Діяльність Комісії з питань конкуренції ПАР (далі - Комісія) регулюється Законом про конкуренцію 1998 року № 89, який набрав чинності 1 вересня 1999 року і був спрямований на подолання високого рівня концентрації економіки країни. Іншим конкурентним органом в країні є Конкурентний апеляційний суд (далі - Суд), який має право розглядати будь-які скарги щодо рішень, які прийняв Конкурентний трибунал [7].

Конкурентна політика ПАР спрямована на подолання головного слабкого місця економіки – монополізму та антиконкурентної практики в сфері інфраструктури, особливо в секторах транспорту та енергетики. В своїй практичній діяльності з АК, наприклад, при здійсненні “Проекту з підвищення поінформованості про зловживання під час торгів та прагнення запобігти порушенням у сфері державних закупівель”, Комісія активно співпрацює з іншими державними органами та відомствами, зокрема: з Національною скарбницею (координатором політики закупівель в ПАР), Державною академією адміністративного управління, Управлінням генерального аудитора, національними та місцевими урядовими відомствами, а також підприємствами, що належать державі.

Слід зазначити, що всі проекти з АК в ПАР мають чітко визначену часову шкалу, і їх ефективність оцінюється за бюджетом, реальними змінами і за критерієм дотримання відведеного для виконання часу. Важливо відмітити, що Комісією здійснюється довгострокове планування АК, що знайшло своє відображення у пріоритетних напрямках стратегії Комісії на 2010 – 2013 роки. Стратегія діяльності Комісії з АК спрямована на: підвищення обізнаності про Закон про конкуренцію і роль Комісії; мобілізацію та активну участь громадських організацій в діяльності Комісії, підтримку добровільної взаємодії бізнесових кіл та Комісії, а також забезпечення узгодженості Закону про конкуренцію з іншими нормами законодавства, взаємодію з іншими державними органами [8]. Причому, основними цільовими групами з АК для Комісії у ПАР стали: уряд, підприємці, профспілки та споживачі, для кожної з визначених груп розроблено та реалізується свій набір методів та інструментів. У табл. 1 узагальнено інструменти впливу АК на різні цільові групи у США, Мексиці та ПАР.

В Україні адвокатування конкуренції є відносно новим напрямом діяльності Антимонопольного комітету. Оскільки Україна є країною з посттрансформаційною економікою, то вивчення досвіду адвокатування конкуренції в країнах СНД (зокрема в Росії та Молдові) та країнах Східної Європи (Польщі) є досить цінним і справить позитивний вплив на стан конкурентного середовища в нашій державі.

Таблиця 1

Прогресивний міжнародний досвід в сфері АК

Зацікавлені сторони	США	Мексика	ПАР
Споживачі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення опитувань щодо корисності записок Комісії через інтернет-сайт та поштою. 2. Організація навчальних програм. 4. Проведення конференцій та семінарів. 5. Видання звітів з аналізом проблем захисту прав споживачів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Звернення до Комісії щодо питань адвокатування конкуренції. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зустрічі із споживачами для обговорення нагальних питань. 2. Участь членів Комісії у конференціях із захисту прав споживачів. 3. Семінари та презентації з адвокатування для споживачів.
Уряд	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення конференцій та семінарів. 2. Подання записок федеральним і державним органами. 3. Складання звітів за проблемними питаннями. 4. Надання рекомендацій державним органам. 5. Зауваження щодо заходів з АК, спрямованих на врегулювання державних законодавчих пропозицій. 6. Міжнародне співробітництво (методичні рекомендації і технічні консультації урядам іноземних держав та міжнародним організаціям). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміни до Закону про конкуренцію, що прояснили процедури ФКК, надаючи їм більшу правову чіткість. 2. Консультації владним органам. 3. Дослідження з виявлення проблем АК методом «горизонтального сканування». 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Участь державних відомств, регулюючих органів, державних підприємств і громадських організацій у Третьюму відкритому галузевому консультативному форумі. 2. Презентації та семінари з питань фальсифікацій.
Підприємці	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення доступних освітніх програм. 2. Проведення конференцій та семінарів. 3. Дослідження тенденцій розвитку конкурентного середовища. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Публікація звітів і методичних рекомендацій. 2. Видання «Висновків» для окремих секторів ринку. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Просвітницька діяльність для директорів компаній. 2. Презентації для малих та середніх підприємців. 3. Справи про фальсифікації на торгах у гірничій промисловості.
Профспілки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження для емпіричного розуміння галузевої практики. 2. Проведення семінарів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Звернення до Комісії щодо питань адвокатування конкуренції. 2. Дослідження певного ринку/сектору. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Семінари за участю провінційних та регіональних профспілок щодо процесу злиття та шляхів вирішення проблем, пов'язаних з конкуренцією. 2. Залучення зацікавлених осіб до Федерації профспілок ПАР та Національної спілки металістів ПАР.

Серед країн з посттрансформаційною економікою значний поштовх в адвокатуванні конкуренції зроблено Російською Федерацією. У 2009 році Федеральна антимонопольна служба Росії (далі – ФАС) піднялась на 19-29 місця (з 30-35 місць в 2008 році) в міжнародному рейтингу ефективності антимонопольних органів світу, який створюється «Всесвітнім оглядом з конкуренції» і була номінована на премію цього незалежного міжнародного видання як одне з найкращих конкурентних відомств Європи [9]. За підсумками діяльності ФАС Росії по адвокатуванню конкуренції у 2010 р. опубліковано «Доповідь про заходи, спрямовані на роз'яснення цілей і завдань антимонопольної політики, з метою адвокатування конкуренції, в тому числі шляхом взаємодії з громадськими організаціями, засобами масової інформації, органами державної влади і місцевого самоврядування, а також робота громадсько-консультаційних та експертних рад» [10].

Адвокатування конкуренції в Росії реалізується через механізми переконання, роз'яснення і пропаганди. Об'єктами АК в Росії виступають як окремі цільові групи, так і суспільство у цілому. Основним завданням при цьому ставиться попередження порушення законодавства і роз'яснення громадянам та підприємцям їх законних прав у сфері конкуренції та способів їх захисту. Використовуючи механізми АК, ФАС та її територіальні органи намагаються розтлумачити певні законодавчі норми, обґрунтувати законність і незаконність дій на ринку на прикладі певних компаній, попередити учасників ринку про можливі негативні наслідки для суспільства і держави у цілому в результаті протиправних дій. Для цього вони використовують такі способи та інструменти, як:

- публікація інформації про стан конкуренції і заходи, які вживаються Урядом РФ і ФАС для захисту конкуренції та її розвитку, в федеральних та регіональних засобах масової інформації;

- публікація проектів законодавчо-нормативних актів з питань діяльності ФАС, роз'яснень законодавства, новин про діяльність антимонопольних органів, тексти рішень та приписів, виданих антимонопольними органами, відомості про порядок звернення, аналізи ринків та іншу актуальну інформацію на сайті ФАС в мережі Інтернет і 82 сайтах її територіальних органів. ФАС Росії працює також з громадянами через соціальні мережі та блоги (у Twitter та Facebook);

- видання друкованих матеріалів з роз'ясненням цілей та завдань сучасного антимонопольного регулювання в Росії, зокрема: перекладів міжнародних публікацій з антимонопольного законодавства і практики його застосування, буклетів, брошур і плакатів з роз'ясненнями законодавства, трансляція аудіороликів, розміщення соціальної реклами про можливі покарання за вчинення антиконкурентних дій, а також реклами, яка пропагує здорову конкуренцію;

- робота зі зверненнями громадян, органів влади та підприємців. При ФАС працює Громадська приймальня, яка виконує консультативно-роз'яснювальну роботу шляхом організації і проведення особистого прийому відвідувачів та по телефону;

- взаємодія з бізнес-спільнотою та органами влади, в тому числі шляхом участі представників ФАС в різноманітних конференціях, семінарах і круглих столах по напрямкам діяльності антимонопольного відомства;

- взаємодія з експертним співтовариством в рамках громадських рад, створених при ФАС та її територіальних органах. Експертні ради сприяють розвитку і захисту конкуренції у певній сфері, готують пропозиції щодо удосконалення законодавства і державного контролю за дотриманням

антимонопольного законодавства, проводять експертизу документів та оцінку інформації, що подається на розгляд ради її членами;

- взаємодія з науковою громадськістю. На базі Державного університету «Вища школа економіки» працює базова кафедра ФАС, керівники ФАС викладають в найбільших університетах Росії, студенти економічних та юридичних ВНЗ проходять практику в ФАС. Водночас науковці залучаються до роботи в експертних радах ФАС, семінарах і круглих столах, до розробки законодавчих ініціатив спільно з відомством. Планується створення навчально-методичного центру при ФАС з підготовки та перепідготовки спеціалістів з антимонопольного права, включення курсу антимонопольного права в перелік обов'язкових дисциплін для студентів економічних та юридичних спеціальностей;

- міжнародна діяльність ФАС, спрямована на адвокатування Росії як країни з розвиненим конкурентним середовищем та відкритою для інновацій. Росія проводить зустрічі з представниками іноземного бізнесу на базі посольств в Росії та за кордоном; бере активну участь в конференціях Міжнародної асоціації юристів та Американської асоціації юристів; спрямовує доповіді про свою діяльність у відомі міжнародні організації та об'єднання, які займаються питаннями конкурентної політики (ОЕСР, МКМ, ЮНКТАД, видання «Всесвітній огляд з конкуренції»).

Щодо використання інструментів адвокатування конкуренції цінним також є досвід Польщі. Зокрема, у лютому 2009 р. в Польщі було видано «Практичний гід для підприємців з нового Регламенту та Основних Принципів конкуренції», де фахівцями в простій та доступній формі роз'яснюються норми польського антимонопольного законодавства та межі відповідальності та покарання за їх порушення підприємцями. Крім того, було розроблено і направлено на адресу 500 найбільших підприємств Польщі спеціальну «Збірку документів по програмі». Створено спеціальну гарячу телефонну лінію для звернення підприємців та споживачів, де всі охочі можуть отримати консультації фахівців антимонопольного відомства щодо питань захисту конкуренції, роз'яснення норм конкурентного законодавства або поскаржитися на дії або бездіяльність відповідальних осіб та державних службовців. Польським антимонопольним відомством було підготовлено спеціальний відеоролик про роль конкуренції, що демонструється в Інтернеті на YOUTUBE. Для школярів та студентів з метою ознайомлення з принципами конкуренції розробляються та поширюються в навчальних закладах відповідні комікси [11].

З точки зору розвитку конкурентної культури цікавим є досвід Республіки Молдова. В країні було створено Національну агенцію із захисту конкуренції (далі – НАЗК), яка основним пріоритетом своєї діяльності визначає просування конкурентної культури в суспільстві. На думку представників НАЗК, конкурентна культура повинна поширюватися в суспільстві в цілому, так, щоб кожний член суспільства розумів для чого існує конкурентне законодавство, як його потрібно виконувати і які переваги це включає як для окремої фірми, так і держави в цілому. Для підвищення конкурентної культури необхідно забезпечити прозорість діяльності антимонопольного органу. Тому важливо, щоб інформація про найважливіші події та справи антимонопольного органу широко висвітлювалася в пресі. Наприклад, керівництво та представники НАЗК Молдови беруть участь в телевізійних та радіо програмах, постанови Адміністративної ради НАЗК публікуються в «Офіційному моніторингу Республіки Молдова», резонансні справи висвітлюються на сторінках ділових газет та журналів („Ară-Canal Chişinău”). Функціонує і постійно оновлюється офіційна веб-сторінка (www.anrc.md), видається інформаційно-аналітичний журнал

«Конкуренція», який знайомить читачів з останніми новинами в сфері національного та світового конкурентного середовища, результатами діяльності НАЗК, думками національних та міжнародних експертів. Журнал визначає основні напрямки, якими потрібно керуватися з метою дотримання норм конкурентного законодавства, а також відповіді на питання, що цікавлять читачів.

Для забезпечення вищого рівня комунікацій між НАЗК Молдови та суб'єктами адвокатування конкуренції створено консультативно-експертні органи, зокрема це Комісія експертів в галузі реклами. Крім того, фахівці НАЗК весь час зайняті удосконаленням конкурентного законодавства, розробляються зміни та доповнення до Закону про захист конкуренції, Закону про державну допомогу тощо [12].

Висновки. Таким чином, вивчення Україною світового досвіду в сфері конкуренції дозволить обрати найбільш ефективні способи та інструменти адвокатування конкуренції із врахуванням специфіки вітчизняної господарської практики. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка пропозицій щодо запровадження організаційних заходів органів АМК України за напрямками адвокатування конкуренції.

1. The ICN Advocacy Working Group Work Plan for 2011 – 2012 ICN Year [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc759.pdf>.
2. Дэмтофт Р. Адвокатирование конкуренции, повышение осведомленности и экономическое развитие // Материалы Междунар. конф. по конкуренции под эгидой БРИК, Казань, 31 августа - 2 сентября 2009 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bric-competition.ru/page.php?id=71>.
3. Advocacy Toolkit. Part I: Advocacy process and tools // Prepared by ICN Advocacy Working Group. Presented at the 10th Annual Conference of the ICN, The Hague, May 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc745.pdf>.
4. ICN Advocacy Working Group: Long-Term Strategic Plan 2011 – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc760.pdf>.
5. Competition advocacy: Challenges for Developing Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://www.oecd.org/dataoecd/52/42/32033710.pdf>).
6. The Federal Trade Commission: Performance and Accountability Report, Fiscal Year 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ftc.gov/opp/gpra/2011parreport.pdf>.
7. Competition Commission and Competition Tribunal: Ten years of enforcement by the South African competition authorities. - Pretoria, South Africa: September 2009. – 89 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comptrib.co.za/assets/Uploads/Reports/unleashing-rivalry.pdf>.
8. The Competition Commission of South Africa: Annual Report 2009-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.compcom.co.za/annual-reports>.
9. Global Competition Review [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompetitionreview.com>.
10. Доклад Федеральной антимонопольной службы России в 2010 году «О проведении мероприятий, направленных на разъяснение целей и задач антимонопольной политики, в целях адвокатирования конкуренции, в том числе путем взаимодействия с общественными организациями, научной общественностью, средствами массовой информации, органами государственной власти и органами местного самоуправления, а также работа общественно-

- консультативных и экспертных советов» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://fas.gov.ru/about/list-of-reports/list-of-reports_30023.html.
11. Скробищ М. Адвокатирование конкуренции как фактор развития эффективной конкурентной политики // Материалы Междунар. конф. по конкуренции под эгидой БРИК, Казань, 31 августа - 2 сентября 2009 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bric-competition.ru/page.php?id=70>.
12. Кэрае В. Адвокатирование конкуренции как фактор эффективной конкурентной политики (Опыт Республики Молдова) // Материалы Междунар. конф. по конкуренции под эгидой БРИК, Казань, 31 августа - 2 сентября 2009 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bric-competition.ru/page.php?id=116>.

COMPETITION ADVOCACY WORLD EXPERIENCE:

LESSONS FOR UKRAINE

V. Klymenko¹, G. Lozova²

*National Aviation University, 03058, Kyiv, Komarova Avenue, 1
Taras Shevchenko National University of Kyiv, 01601, Kyiv, Volodymyrska Street, 60*

The key trends in the global competition advocacy are determined, the progressive international practices in the competition advocacy (for example, the U.S., Mexico, South Africa) are analyzed, and the peculiarities of competition advocacy in countries with post-transformational economies (for example, Russia, Poland and Moldova) are studied in the article.

Keywords: competition advocacy, the Antimonopoly Committee of Ukraine, economic competition, competition policy, competition culture.

МИРОВОЙ ОПЫТ АДВОКАТИРОВАНИЯ КОНКУРЕНЦИИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАИНЫ

В. Клименко¹, А. Лозова²

*¹Национальный авиационный университет
03058, г. Киев, пр. Космонавта Комарова, 1
²Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
01601, г. Киев, ул. Владимирская, 60*

В работе определены основные мировые тенденции развития адвокатирования конкуренции, проанализирована прогрессивная международная практика в сфере адвокатирования конкуренции (на примере США, Мексики, ЮАР), исследованы особенности адвокатирования конкуренции в странах с посттрансформационной экономикой (на примере России, Польши и Молдовы).

Ключевые слова: адвокатирование конкуренции, Антимонопольный комитет Украины, экономическая конкуренция, конкурентная политика, конкурентная культура.